

KUZEYBATI ANADOLUDA KUŞ GÖÇLERİ¹

Yazan : H. KUMERLOEVE

Çeviren : A. ŞENGÜN

Sayın meslektaşım Prof. Dr. ATIF ŞENGÜN'ün (İstanbul Üniversitesi Zooloji Enstitüsü) isteğine uyarak Kuzeybatı Anadolu'da ve Türkiye'nin Avrupa bölgesinde Sonbahar ve İlkbaharda hangi kuşların göç ettiklerini ve bilhassa onların ne zaman görülebileceklerini belirtmek üzere bu kısa makale hazırlanmıştır. Yalnız Karadeniz Boğazı, Marmara ve Çanakkale Boğazı üzerinden geçen kuşları değil de, bütün Kuzeybatı Türkiyeyi nazarı itibare almamanın sebebi 1860-1870 senelerinde ALLÉON ve VIAN'ın yaptığı araştırmalardan beri kuş göçü olayının bu bölgelerde (ekseriya yabancılar tarafından) tetkik edilmiş oluşudur. Bu araştırmada, konu çok genel bir şekilde ele alınacak, özel konulara temas edilmeyecektir. Meselâ: Göç Yönü, Göç Yolları, Göçün Moroflojik ve Fizyolojik Şartları, Göç eden kuşların davranışları v.s. gibi. Bunun sebebi bütün Türkiye'de kuş göçünün plânlı bir şekilde tetkik edilmemiş oluşudur. Her ne kadar 1930 - 1950 senelerinde İngiliz Ornitologları bu bölgeyi tetkik etmişler ise de henüz araştırmaları neşir edilmemiştir. Birçok memleketlerde kuş gözetleme istasyonları kurulmuştur. Bu araştırma merkezlerinde sistemli bir müşahede ve halkalama metoduyla çeşitli promlelerin çözülmesine çalışılmaktadır. Belli bölgelerin veya belli kuş türlerinin veya çok daha özel soruların araştırılmasıyla ilgili pek çok yayın vardır. Bu yüzden yalnız kuş göçleriyle ilgili yazıları kabul eden dergiler yayınlanmaktadır. Mesel: *Die Vogelwarte, Bird-Banding, The Ring* v.s.

Şimdiye kadar Türkiye, kuş göçleri bakımından beynelmilel bir araştırmaya girmemiştir. Bununla beraber bu yönde ilk adım olan halkalama

¹ Bu yazı tabiatı ve memleket faunasını seven Türk Biyologlarının konu üzerine dikkatlerini çekmek için hazırlanmıştır.

deneylerine zaman zaman geçilmiştir. Meselâ 1920-1930 seneleri arasında müteveffa Prof. Dr. ALİ VEHBİ, daha sonraları Manyas Kuş Cenneti kuşlarını halkalayan Prof. Dr. KOSSWIG ve Bayan KOSSWIG, 1964 yılında Beyşehir Gölündeki kuşları halkalayan Helgoland kuş istasyonu ekibi gibi, öyle sanıyorum ki birçok imkânlar kullanılmamış ve ihtimal Avrupa veya başka yerlerde halkalanmış ve Türkiyede vurulmuş olan kuşların halkaları bu konudaki bilgisizlik yüzünden halkalayan merkeze gönderilmemiştir. Onun için her hayvan ve tabiatsever avcının ve konu ile ilgili diğerlerinin, kuş göçlerinin tanınmasında lüzumlu olan bu halkalama metodunu bilmeleri, icabı halinde kuşun vurulduğu tarihi, yeri ve kuşun türünü halka ile birlikte ilgili istasyona veya Türkiyedeki Zooloji Enstitülerine veyahut Türk Biologlar Cemiyetine göndererek kuş göçleri hakkındaki bilginin tamamlanmasına yardım etmeleri lâzımdır. Fakat bundan daha mühim olanı kuş göçleri ile ilgili olarak Türkiyede özel bir "Kuşları Tetkik Etme Enstitüsü"nin kurulmasıdır. Bu enstitünün esas yerinin Karadeniz Boğazı Bölgesi olması ve Ankarada, yani Orta Anadolu'da bir istasyona sahip bulunması ve Ankarada istasyon ile her çeşit araştırmayı organize etmesi yerinde olur. Böyle bir enstitünün her şeyden önce iyi yetişmiş Ornitologlara ve önce Batı Anadoluyu içine alacak bir halkalama ağına sahip olması ve sonradan bu plânı bütün Türkiye'ye yayması icap eder. Tabiiyle böyle bir araştırmada adı geçen enstitünün hazırlayacağı halkalar kullanılacaktır. Böyle bir gelişmeyi gerek tavsiye ve gerekse araştırmaya katılmak suretiyle destekleyecek çok sayıda Avrupa Kuş Göçü Araştırma İstasyonları bulunacaktır. İşe küçükten de başlanabilir ve meselâ: Manyas Gölündeki küçük araştırma binası bu iş için kullanılabilir. Türkiye'deki kuş göçü araştırmaları henüz başlangıç halinde bulunduğundan aşağıda verilecek bilgiler ne tamdır ve ne de kesindir. İleride yapılacak olan araştırmalara bir başlangıç tekil edeceklerdir. Kuş göçü ile birlikte kuşların korunması¹ konusu da ele alınmalıdır. Bu listede:

- 1 — Kuşların ilmi adı.
- 2 — » Türkçe »
- 3 — Parantez içinde kuşların çoğalma davranışları ve bunda da:
B ile Türkiye'de kuluçkaya yatanlar
mB » » ihtimal kuluçkaya yatanlar.

¹ Son senelerde Türkiyeyi ziyaret ettiğimde birçok avcının çekinmeden göç eden kuşları vurduklarını gördüm. Her kuşun bir avlanma mevsimi vardır, bu mevsim dışında bir kuşu avlamak çok insafsızca bir harekettir.

G » » kuluçkaya yatmayan ve misafir olarak gelen kuşlar gösterilmiştir.

- 4— Kuşların geri dönüşleri ve kışın kaldıkları yerden ilkbaharda gelip Türkiye üzerinden geçtikleri zaman.
- 5— Sonbaharda kışlamak üzere gittikleri veya Türkiye üzerinden geçtikleri zaman.
- 6— Bu bilgiyi tamamlayan bilgi, meselâ : w ile Türkiye’de kışlayan kuşlar, St ile daima Türkiye’de bulunan kuşlar gösterilmiştir.

Belli türlerin göç istikametleri belirtilmemiştir. Bunun başlıca sebebi şimdiye kadar elde edilen bilgilerin noksan oluşudur. Bundan başka şimdiye kadar elde edilen neticeler birbirlerine uymamakta ve hangi bölgede müşahede yapıldığına (meselâ Karadeniz Boğazında, Çanakkale Boğazında, Karadeniz Sahilinde veya Orta Anadoluda veyahut Trakyada müşahede yapıldığına, ve hangi uzaklıkta müşahedenin yapıldığına, veyahut da kuş sürüleri veya münferit kuşların tetkik edilmesine, bunların yüksekten uçuşuna veya yerden geçişlerine, çalılık veya orman bölgesinde vesaire müşahede yapıldığına göre varılan sonuçlar değişmektedirler. Bilhassa birbirini tutmayan bu sonuçlar küçük kuşların göçleri ile ilgilidir. Çünkü bunların göçleri coğrafik duruma ve vegetasyona göre değişiklik göstermektedir. Bununla beraber büyük kuşlarda da uçtukları yerin yapısı, suyun mevcudiyeti, vadilerin istikameti ve bilhassa sahil bölgesinin yönü büyük rol oynamaktadır. Bunlar arasında, bilhassa büyük kuşlardan *Raptatores* (bilhassa *Aquila* türleri: *Milvus migrans*, *Pernis apivorus*, *Buteo buteo* v.s.) ve kara leyleğin (*C. nigra*) Karadeniz Boğazı üzerinden geçişi, buna mukabil Turnanın (*Grus grus*) daha batıdan Çanakkale Boğazı ve Ege Sahilleri üzerinden güneye gidişi zikredilmelidir. Genel olarak büyük kuşlardan, meselâ kartal, çaylak, şahin, doğan, leylekler ve balıkçılar ilkbaharda Karadeniz Boğazı üzerinden güney-güneydoğu veya güneydoğu istikametinden kuzey-kuzeybatı / kuzeybatı / batı-kuzeybatı istikametine veya batıya, bazen batı-güneybatı veya kuzey / kuzey-kuzeydoğu istikametine giderler. Sonbaharda bu yönlerin aksi istikametinde doğu-güneydoğu / güneydoğu ve bazen doğu ve güney-güneydoğu istikametinde giderler. Turna da birinci derecede ilkbahar yönü kuzey ve kuzey-kuzeybatı ve bazen açıkça kuzey-kuzeydoğudur. Sonbaharda da bu yönün aksine göç ederler.

Türlerin gösterdikleri özellikler hakkında çok az şey bilinmektedir. Bunlar arasında bir tanesi zikredilmeye değer, o da *Phylloscopus bonelli orientalis* ve *Sylvia rüppelli* nin bir saatin yelkovanının döndüğü şekilde

daire tarzında göç etmeleridir. İlkbaharda güneybatı / batı-güneybatıdan Türkiye'ye gelirler ve burada yumurtladıktan sonra sonbaharda güneydoğu / güney-güneydoğu istikametinde giderler. Başka türlerin de böyle bir daire çizip çizmedikleri bilinmemektedir. Bundan başka bir kuş türünün erkek ve dişi fertlerinin birlikte mi, yoksa ayrı ayrı mı göç ettikleri bilinmemektedir. Meselâ *Emberiza* türlerinde normal olarak erkekler dişilerden önce kuluçkaya yattıkları yerlere giderler; keza bir türün yaşlı ve genç fertlerinin birlikte mi, yoksa ayrı ayrı mı göç ettikleri henüz araştırılmamıştır. Göç konusu ile ilgili bir sürü problemler itinalı bir araştırma için beklemektedir. Arzum ve ümidim çok kısa zamanda Türk Ornitologlarının, ister kuş dostu, ister aratırıcı olsunlar bu önemli ve aynı zamanda güzel araştırma sahasında faaliyete geçmeleridir.

KUZEYBATI ANADOLUDA MÜŞAHEDE EDİLEN KUŞ TÜRLEİNİN LİSTESİ :

(Bu listede KUMERLOEVE'nin 1966 da yayınladığı araştırma sırası takip edilmiştir).

Bütün bir yıl aynı bölgede kalan yerli kuşlar ve kuluçka devresi hariç sabit bir yerleri olmayan kuşlar, meselâ *Alectoris chukar*, *Francolinus francolinus*, *Otis tarda*, *Columba livia*, *Bubo bubo*, *Athene noctua*, *Picus-Dendrocopos-Dryocopus* türleri, *Galerida cristata*, *Parus* ve *Certhia* türleri v.s. bu listeye ithal edilmemiştir. Bundan başka göçleri hakkında hemen hemen hiç bir şey bilinmeyen türlere yer verilmemiştir.

Non Passeres; Gavia arctica — Siyah gerdanlı dalgıç (G¹) Sonbahar sonu - Mart/Nisan ... .. w
Podiceps cristatus — Tepeli dalgıç (B¹) : Mart/Nisan ... Sonbahar ... ..
Podiceps nigricollis — Siyah boyunlu dalgıç (B²) : Nisan ... 20.8./15.9 ...
Podiceps auritus — Kulaklı dalgıç (G) : Sonbahar sonu - Şubat/Mart w
Podiceps ruficollis — Yumurta piçi (B) : Şubat/Mart - Eylül/Kasım St.
Phalacrocorax carbo — Karabatak (B) : Şubat/Mart - Ekim/Kasım St, w
Phalacrocorax aristoteles — Tepeli Karabatak (B) : Sonbahar - Şubat/
Mart ... .. w

¹ Parantez içine konmuş olan kuluçka işaretleri o kuş türünün Türkiye'nin her yerinde bulunan popülasyonu için doğrudur.

² *P. nigricollis* takriben 20 Ağustos - 15 Eylül arasında Türkiyeden gider veya Türkiyeden geçer. Tabii bu tarihler ortalamadır. Daha erken veya daha geç giden veya geçenler vardır.

- Phalacrocorax pygmaeus* — Cüce Karabatak (B) : Mart/Nisan - Eylül
(Ekim/Kasım?) ... .. w?
- Pelecanus onocrotalus* — Saka (Kaşıkçı Kuşu) (B) : Mart/Nisan - Eylül/
Ekim ... .. w?
- Pelecanus crispus* — Tepeli Kaşıkçı Kuşu (B) : Mart/Nisan - Eylül/Ekim
... .. w?
- Ardea cinerea* — Adi balıkçıl (B) : 15.3 Nisan - Eylül/Ekim (Kasım) w?
- Ardea purpurea* — Erguvani balıkçıl (B) : Nisan - Eylül (Ekim) ... ..
- Casmerodius albus* — Beyaz balıkçıl (B) : Mart sonu/Nisan - Eylül/Ekim
(Kasım) ... ..
- Egretta garzetta* — Küçük balıkçıl (B) : 20.3/Nisan - Eylül/Ekim başı ...
- Ardeola ralloides* — Alaca balıkçıl (B) : 15.3/Nisan - Eylül/Ekim başı ...
- Nycticorax nycticorax* — Gece balıkçılı (B) : Nisan - Eylül ... ..
- Ixobrychus minutus* — Cüce balaban kuşu (B) : Nisan - Eylül (Ekim?) ...
- Ciconia ciconia* — (Beyaz) Leylek (B) : Mart/Nisan (Mayıs - Ağustos/
Eylül) ... ..
- Ciconia nigra* — Kara Leylek (B) : Mart/Nisan - Eylül ... ..
- Plegadis falcinellus* — Parlak ibis (B) : Nisan - (Ağustos)/Eylül ... ..
- Platalea leucorodia* — Kaşıkçıl (B) : 20.3/Nisan (Mayıs?) - Eylül ... ..
- Anser albifrons* — Bağırğan kazı (G) : Kasım - Mart ... .. w
- Anser anser* — Boz kaz (B) : Mart - Eylül/Ekim/Kasım ... .. w
- Tadorna ferruginea* — Ankut (B) : Mart/Nisan - Eylül (Ekim) - Güney
Anadolu ... .. w
- Tadorna tadorna* — Kuşaklı ördek (B) : 20.3/Nisan/Mayıs - Ağustos/Ey-
lül ... .. w
- Anas penelope* — Fiu (Islık çalan ördek) (G) : Şubat/Mart - Sonbahar w
- Anas strepera* — Külrenge ördek (B) : Mart/Nisan - ?... .. (w)
- Anas crecca* — Kırık ördek (G, mB) : Mart/Nisan - Sonbahar ... .. w
- Anas platyrhynchos* — Yeşil baş (B) : Mart - Eylül/Ekim ... .. yağmur
mevsimi ... .. w
- Anas acuta* — Kilkuyruk (G) : Mart/Nisan ortası - Eylül/Ekim ... .. w
- Anas querquedula* — Bildirem ördeği (G, mB) : 10.3/Nisan - Ağustos/
Eylül ... .. w
- Anas (Spatula) clypeata* — Kaşık gagası (G, mB) : Mart/Nisan - Son-
bahar ... .. w
- Netta rufina* — Pas rengi ördek (B) : İhtimal Mart sonu - Nisan/Mayıs ...
Sonbahar ... .. w
- Aythya ferina* — Elma baş ördek (G, mB) : Mart/Nisan - Ağustos/Ekim w
- Aythya nyroca* — Ak gözlü ördek (B) : Nisan/Mayıs - Ağustos/Eylül w

Aythya fuligula — Tepeli kara ördek (G, mB) : Mart/Nisan ortası - Ağustos/Ekim ... .. w
Oxyura leucocephala — Ak başlı ördek (G, mB) : İlkbahar - Sonbahar w
Gyps fulvus — Kızıl akbaba (B) : Tesadüfen geçer - Ekseriya ... .. St.
Neophron percnopterus — Akbaba (B) : 10.3/Nisan - Ağustos ortası/Eylül ... .. w?
Aquila heliaca — Şah kartal (B) : (Mart)/Nisan 20.8/Eylül ... .. St, w
Aquila clanga — Büyük bağırgan kartal (G) : 20.3/Nisan - (10)/20.9/Ekim ... .. w
Aquila pomarina — Küçük bağırgan kartal (B?) : Nisan - 20.8/Eylül ... .. w
Hieraetus pennatus — Cüce kartalı (B) : Nisan - 20.8/Eylül ... .. w
Hieraetus fasciatus — Atmaca kartalı (B) : Mart - 20.8/Eylül ... .. w
Buteo buteo — Şahin (B) : Mart/20.4 - 20.8/Eylül/Ekim ... .. w
Buteo lagopus — Paçalı şahin (G) : Mart/20.4 - Sonbahar ... .. w
Buteo rufinus — Kızıl şahin (B) : Mart ortası/Nisan - 20.8/Eylül (Ekim?)
Accipiter nisus — Küçük atmaca (B) : Mart/Nisan - Ağustos sonu/Eylül/Ekim ... .. w
Accipiter brevipes — Doğu atmacası (B) : 10.4/Mayıs ortası - 20.8/Eylül
Accipiter gentilis — Büyük atmaca (B) : Mart/Nisan - 20.8/Eylül/Ekim w
Milvus milvus — Kırmızı çaylak (G) : Mart/Nisan - Ağustos/Eylül ... (w)
Milvus migrans — Siyah çaylak (B) : 15.3/Nisan - 20 Ağustos/Ekim ...
Haliaeetus albicilla — Beyaz kuyruklu kartal (B) : Şubat/Nisan - Ağustos/Ekim ... .. St, w
Pernis apivorus — Arı yiyen çaylak (B) : Nisan - 20.8/Eylül ... .. w
Circus aeruginosus — Kırmızı «doğan» (B) : 15.3/20.4 - 20.8/Ekim (Kasım) ... .. w?
Circus cyaneus — Mavi «doğan» (mB) : Nisan - Eylül/Ekim kazara ... w
Circus macrourus — Step «doğanı» (G) : Mart sonu/Nisan - 20.8/Eylül/15.10 ... .. w?
Circus pygargus — Çayır «doğanı» (B) : Nisan - Eylül ... .. w
Circaetus gallicus — Yılan kartalı (B) : 10.3/Nisan ortası - 20.8/Ekim başı
Pandion haliaetus — Balık kartalı (G) : Yalnız Trakyada bilinmektedir: Nisan - Eylül ... .. w
Falco subbuteo — Delice doğan (B) : Nisan ortası - 20.8/10.10 ... .. w
Falco peregrinus — Doğan (B) : Az çok St, Şimalden gelir ... .. w
Falco biarmicus — Bıyıklı doğan (B) : İlkbahar (Hangi ay?) - Sonbahar (Hangi ay?) ... .. w
Falco cherrug — Ulu doğan (G, çok mezzii B) : İlkbahar - Sonbahar w, St?
Falco columbarius — Güvercin doğanı (G) : İlkbahar - (Ekim?) Kasım. w

- Falco vespertinus* — Kırmızı ayaklı kerkenez (G, mB) : Nisan - Eylül ...
Falco naumanni — Küçük kerkenez (B) : Mart ortası (10.3)/Nisan - Eylül/10.10 ... ..
Falco tinnunculus — Kerkenez (B) : Batı Anadoluda ekseriya St. ... w
Coturnix coturnix — Bildircin (B) : Nisan - 20.8/Ekim (Kasım) ... .. w?
Grus grus — Turna (B) : Şubat sonu/Mart (Nisan) - Eylül/10.11 .....
... .. Münferit w
Anthropoides virgo — Telli turna (G) : Nisan/Mayıs başı - Sonbahar ...
Rallus aquaticus — Su yelvesi (mB) : İlkbahar - Sonbahar ... .. w
Porzana porzana — Benekli su yelvesi (mB) : İlkbahar - Sonbahar ... ..
Porzana pusilla — Cüce benekli su yelvesi (B) : İlkbahar (Nisan) - Sonbahar (Eylül) ... ..
Porzana parva — Küçük benekli su yelvesi (mB) : İlkbahar (Nisan) - Sonbahar (Eylül) ... ..
Crex crex — Bildircin kılavuzu (mB) : Nisan/Mayıs başı - Sonbahar ...
Gallinula chloropus — Yeşil ayaklı su tavuğı (B) : İlkbahar - Sonbahar w
Fulica atra chloropus — Su tavuğı (B) : İlkbahar - Sonbahar. Pek çok w
Otis tarda — Büyük toy kuşu (B) : St, gezici ... .. w
Otis tetrax — Küçük toy kuşu (B) : Büyük toy kuşu gibi ... .. w
Hoplopterus spinosus — Diken-kanat yağmur kuşu (B) : Mart/Nisan - Sonbahar ... ..
Vanellus vanellus — Kız kuşu (B) : Mart/Nisan - Sonbahar (Eylül/Ekim) ... .. w
Charadrius hiaticula — Kolyeli büyük yağmur kuşu (G) : Mart/Nisan (Mayıs) - Eylül/Ekim ... ..
Charadrius dubius — Kolyeli küçük yağmur kuşu (B) : Mart/Nisan - 20.8/Eylül (Ekim?) ... ..
Charadrius alexandrinus — GümüŐ yağmurcun (B) : Nisan - 20.8/Eylül ...
Eudromias morinellus — Dağ yağmur kuşu (G) : Mart/Nisan - Eylül/Kasım ... .. Nadiren w
Pluvialis squatarola — Gri yağmur kuşu (G) : Mart/Nisan - Eylül/Kasım
Pluvialis apricaria — Altın yağmurcun (G) : Gri yağmur kuşu gibi ... ..
Arenaria interpres — TaŐeviren (G) : Mart/Nisan - Eylül/Ekim (Kasım)
Gallinago gallinago — Bekasin (Bataklık ulluğu) (G) : Şubat/Nisan - AĞustos/Kasım ... .. Ekserisi w
Gallinago media — Büyük bataklık ulluğu (G) : İlkbahar - Sonbahar... Nadiren ... .. w?
Lymnocyptes minimus — Cüce bekasin (G) : Şubat/Mart - Eylül/Kasım ... .. w

- Scolopax rusticola* — Çulluk (Yelfi) (mB) : (Şubat) Mart/Nisan - Eylül/
Kasım ... (w)
- Numenius arquata* — Kervan çulluğu (G) : Mart ortası/Nisan - Ağustos
ortası/Ekim ... w
- Numenius phaeopus* — Yağmur kervan çulluğu (G) : Kervan çulluğu gi-
bi fakat Nedir ve w değil ...
- Limosa limosa* — Kara kuyruklu (Çulluk) (G) : Mart/Nisan ortası - Ey-
lül/Ekim ...
- Tringa erythropus* — Pas rengi kızılacak (G) : Mart/Nisan/Mayıs başı -
Ağustos/Ekim ...
- Tringa totanus* — Kızılacak (B) : Mart/Nisan başı - Ağustos/Ekim (Ka-
sım) ... w
- Tringa nebularia* — Yeşilacak (G) : Mart/Nisan (Mayıs başı)/(Temmuz)
Ağustos/Eylül ...
- Tringa ochropus* — Beyaz-kuyruk yeşilacak (mB) : (Şubat) Mart/Nisan -
Temmuz/Kasım ... w
- Tringa glareola* — «Orman kızılacağı»* (G) : Mart/Nisan (Mayıs başı) -
Ağustos/Ekim ... w?
- Tringa (Actitis) hypoleucos* — Beyaz karınlı yeşilacak (B) : 15.3/Nisan -
20.7/Ekim ...
- Calidris minuta* — Küçük kum kuşu (G) : Nisan/Mayıs - (Ağustos) Ey-
lül/Ekim ...
- Calidris temminckii* — Temminck'in kum kuşu (G) : Küçük kum kuşu gibi
- Calidris alpina* — «Güney» kum kuşu (G) : Mart/20.5 - 20.7/Ekim (Ka-
sım) ... (w)
- Calidris ferruginea* — Kum kuşu (G) : Nisan/Mayıs - Sonbahar ...
- Calidris (Crocethia) alba* — Beyaz çakıl kuşu (G) : (Mart) Nisan/Mayıs -
Eylül/Ekim ...
- Philomachus pugnax* — Dövüşken kuş (G) : 15.3/Nisan/10.5 ... Ağus-
tos/Ekim başı ...
- Recurvirostra avosetta* — Kılıç gagalı (B) : 20.3/Nisan - Ağustos/Eylül ...
- Himantopus himantopus* — Uzunacak (B) : 20.3/Nisan - Ağustos/Eylül
- Phalaropus lobatus* — Kırmızı boyunlu kum kuşu (G) : Nisan/Mayıs -
Eylül (Ekim) Nadir ...
- Burhinus oedicnemus* — Terlikçil (B) : Tercihen St, ihtimal sonbaharda
kuzey bölgelerinden göç eder ... w

* Diğer birçok isimlerde olduğu gibi burada da tür isminin düzeltilmesine şiddetle
ihtiyaç vardır. Ekseriya Almanca veya İngilizce eserlerden gelişigüzel yapılan
tercümeler yanlış. *Tringa glareola* bataklıkta yaşar, ormanda yaşamaz ve ayak-
ları kırmızı değil, sarı yeşildir.

- Glareola pratincola* — Bataklık kırlangıcı (B) : Nisan/Mayıs - Sonbahar
- Larus argentatus* — Büyük martı (B) : Esas itibariyle St, bununla beraber göç eder ... w
- Larus fuscus* — Küçük siyah martı (G) : Mart/Mayıs - Temmuz/Ekim ... w, görünüşe göre yazı geçirir.
- Larus canus* — Küçük martı (G) : Şubat/Mart - Eylül/Kasım ... w (Boğaziçinde çok görülür.)
- Larus melanocephalus* — Akdeniz martısı (B) : 15.3/20.4 - Ağustos/Eylül
- Larus genei* — İnce gagalı martı (mB) : Nisan - (Ağustos) Eylül ...
- Larus ridibundus* — Karabaşlı martı (B) : 15.3/Nisan - 15.8/Eylül/Ekim ... w
- Larus minutus* — Cüce martı (G) : Mart/Nisan (Mayıs) - 15.8/Ekim w?
- Chlidonias niger* — Siyah deniz kırlangıcı (B) : Nisan/Mayıs - Ağustos/Eylül ...
- Chlidonias leucopterus* — Beyaz kanatlı deniz kırlangıcı (mB) : Nisan/Mayıs - Ağustos/Eylül ...
- Chlidonias hybrida* — Beyaz bıyıklı deniz kırlangıcı (B) : Nisan/Mayıs - Ağustos/Eylül ...
- Gelochelidon nilotica* — Gülen deniz kırlangıcı (B) : Nisan/Mayıs başı - 25.7/Eylül ...
- Hydroprogne caspia* — Hazer denizi kırlangıcı (B) : İlkbahar (Nisan) - Sonbahar (Eylül) ...
- Sterna hirundo* — Deniz kırlangıcı (B) : Nisan - Ağustos/Eylül ...
- Sterna albifrons* — Beyaz alınlı deniz kırlangıcı (B) : Nisan (Mayıs başı) - Ağustos/Eylül ...
- Sterna paradisaea* — (Türkçe adı yok) (G) : (Nisan) Mayıs - Eylül (w)?
- Sterna sandvicensis* — (Türkçe adı ?) (G) : Mart/Nisan - Sonbahar ... w
- Pterocles orientalis* — Kadı kuşu (Bağırtlak kuşu) (B) : Nisan - Sonbahar ... w?
- Columba oenas* — Mavi güvercin (B) : Mart/Nisan - (Ağustos) Eylül/Ekim ... St, w
- Columba palumbus* — Tahtalı güvercin (B) : Mart/Nisan - Ağustos/Ekim (Kasım) ... w
- Streptopelia turtur* — Üveyk (B) : 10.4/Mayıs - Ağustos/Eylül ...
- Cuculus canorus* — Guguk kuşu (B) : (25.3)/Nisan/Mayıs ortası - Sonbahar ...
- Clamator glandarius* — Tepeli guguk kuşu (B) : Mart sonu/Mayıs ortası - Sonbahar ...
- Otus scops* — Cüce baykuş (B) : Mart ortası/Nisan - Sonbahar (Eylül/Ekim) ... w?

- Asio otus* — Kulaklı orman baykuşu (B) : Mart - (Eylül?) Ekim/Kasım St ?
- Asio flammeus* — Bataklik kulaklı baykuşu (G) : Şubat ortası/Mart (Nisan) - Eylül/Ekim ... .. w
- Caprimulgus europaeus* — Çoban aldatan (B) : Nisan/Mayıs başı - Eylül Ekim (Kasım) ... .. w
- Apus apus* — Ebabil kuşu (B) : 10.3/Nisan ortası - Ağustos ortası/Eylül ortası ... .. w
- Apus melba* — Beyaz karınlı Şagan (B) : Mart ortası/Nisan başı - Eylül
- Alcedo atthis* — «Dere kuşu» (B) : Yalnız St olup olmadığı bir sorudur ...
- Merops apiaster* — Arı kuşu (B) : 20.3/Nisan ortası - Ağustos ortası/Eylül
- Coracias garrulus* — Yeşil karga (B) : Nisan - Ağustos ortası/10.10 ... ..
- Upupa epops* — Çavuş kuşu (B) : (Mart başı) 10.3/15.4 - Ağustos/Eylül (Ekim) ... .. w
- Jynx torquilla* — Boyun çeviren (G, mB?) : Nisan/20.5 - Sonbahar ... ..
- Passeres :*
- Calandrella rufescens* — Küçük kısa-parmak tarla kuşu (B) : Mart/Nisan ... Ağustos/Eylül ... .. w
- Calandrella brachydactyla (cinerea)* — Kısa-parmak tarla kuşu (B) : Mart/Nisan... Ağustos/Eylül ... .. w
- Melanocorypha calandra* — Bomağlı tarla kuşu (B) : Şubat/Mart (Nisan)... Eylül/Kasım arasında ... .. w
- Melanocorypha bimakulata* — (Türkçe adı?) (B) : Şubat/Mart (Nisan) ... Eylül/Kasım ... .. w
- Melanocorypha leucoptera* — Beyaz kanatlı tarla kuşu (G) : Şubat/Nisan... Ekim/Kasım ... .. w
- Eremophila alpestris* — Kulaklı tarla kuşu (B) : Eğer daima yerinde kalmıyorsa ilkbahar ve sonbaharda göç eder ... .. w
- Lullula arborea* — Ağaç tarla kuşu (B) : Mart/Nisan... (Ağustos) Eylül/Ekim ... .. w
- Alauda arvensis* — Tarla kuşu (B) : Mart/Nisan... Eylül/Kasım ... .. w
- Riparia riparia* — Kum kırlangıcı (B) : 20.3/Mayıs başı... Ağustos/Eylül
- Ptyonoprogne rupestris* — Kaya kırlangıcı (B) : Normal olarak göç etmez geçici kuştur ... .. w
- Hirundo rustica* — Kırlangıç (Kır kırlangıcı) (B) : Mart/Nisan/Mayıs başı... Eylül/10.10 ... .. w
- Hirundo daurica* — Kızıl kırlangıç (B) : Mart sonu/Nisan/Mayıs ortası... Sonbahar (Eylül) ... .. w
- Delichon urbica* — Pencere kırlangıcı (B) : (20.2) Mart/Mayıs başı... Eylül ... .. w

- Motacilla flarva* — Sarı kuyruk sallıyan (B) : 20.3/Nisan/20.5... Ağustos ortası/Eylül ... w?
- Motacilla cinerea* — Dağ kuyruk sallıyanı (B) : St. (Türkiye), kuzey bölgelerinde sonbaharda göç eder ... w
- Motacilla alba* — Kuyruk sallıyan (B) : Mart başı/Mart ortası/Nisan... Eylül/20.10 ... w?
- Anthus campestris* — «Kız incir kuşu» (B) : 20.3/Nisan... 15.8/Eylül ...
- Anthus trivialis* — Ağaç «incir kuşu» (B) : 20.3/Nisan... 15.8/Eylül ... w?
- Anthus pratensis* — Çayır «incir kuşu» (G) : Şubat/Nisan... Eylül/Kasım... Pek çoğu ... w
- Anthus cervinus* — Kız-gerdanlı «incir kuşu» (G) : 15.4/15.5... Eylül ...
- Anthus spinoletta* — Su «incir kuşu» (B) : Mart/Mayıs başı... Eylül/Ekim ... w
- Lanius collurio* — Kırmızı sırtlı örümcek kuşu (B) : Nisan ortası/Mayıs başı... 20.8/Eylül (Ekim) ...
- Lanius minor* — Siyah alınlı örümcek kuşu (B) : 20.4/Mayıs ortası 15.8/Eylül ...
- Lanius nubicus* — Maskeli örümcek kuşu (B) : (Nisan başı) Nisan ortası/Mayıs ortası ...20.8/Eylül ...
- Lanius senator* — Kızıl başlı örümcek kuşu (B) : 20.3/Nisan ortası... 15.8/Eylül ...
- Bombycilla garrulus* — İpek kuyruk kuşu (G) : İlkbahar?... Sonbahar... (Nadiren) ... w
- Troglodytes troglodytes* — Çit kuşu (B) : Şubat/Mart (Nisan... Sonbahar... Kismen St, ... w
- Prunella collaris* — (Türkçe adı?) (B) : İlkbahar (Nisan) ... Sonbahar (Eylül/Ekim?) ...
- Prunella modularis* — Çit serçesi (B) : Mart/Nisan... Eylül/Ekim (Kasım?) ... w?
- Cisticola juncidis* — Yalpaze kuyruklu ötleğen (B) : Göç durumu henüz belli değil ... w?
- Locustella luscinioides* — «Savi'nin dere bülbülü» (B) : Nisan/Mayıs başı... Sonbahar ...
- Locustella naevia* — (Türkçe adı?) (B) : Mart sonu/Nisan ... Sonbahar ...
- Lusciniola (Acrocephalus) melanopogon* — Bıyıklı ırmak kuşu (B) : Mart/Nisan... Sonbahar (Eylül/Ekim) ... w
- Acrocephalus schoenobaenus* — «Çit ardıcı» (B) : 20.3/Nisan... Ağustos/Eylül ... w?
- Acrocephalus palustris* — Bataklık saz ardıcı (B) : Nisan?... Ağustos sonu/Eylül ...

- Acrocephalus scirpaceus* — Saz ardıcı (B) : Nisan... Ağustos ortası/Eylül
Acrocephalus arundinaceus — Büyük saz ardıcı (B) : 10./15.4... Ağustos ortası/Eylül ... ..
Hippoldis icterina — Sarı mukallit (mB) : Nisan/20.5... Ağustos/Eylül..
 Yalnız Kuzeybatı Anadolu ... ..
Hippoladis olivetorum — Zeytinlik mukallidi (B) : Mayıs... Ağustos/Eylül
Hippoladis pallida — Beyaz mukallit (B) : 15/20.4/Mayıs başı... Ağustos/Eylül ... ..
Sylvia borin — Bahçe ötleğen (G) : 20.4/Mayıs ortası... Ağustos ortası/Eylül ... ..
Sylvia atricapilla — Siyah başlı ötleğen (B) : Mart ortası/Nisan... Ağustos ortası/Kasım ... .. (w)
Sylvia curruca — Çit ötleğeni (B) : 20.3/Nisan... Ağustos ortası/Eylül ...
Sylvia communis — Gri ötleğen (B) : 20.3/Nisan... Ağustos ortası/Eylül
Sylvia cantillans — Beyaz çizgili dağ ötleğeni (B) : Mart/Nisan... Ağustos/Eylül ... ..
Sylvia hortensis — «Orfeus ötleğeni» (B) : 20.3/Nisan... Ağustos/Eylül.
Sylvia rüppelli — Maskeli ötleğen kuşu (B) : 20.3./Nisan ortası... Ağustos/Eylül ... ..
Sylvia melanocephala — Küçük karabaşlı ötleğen (B) : Şubat/Mart... Eylül/Kasım ... .. w
Sylvia nisoria — Çizgili ötleğen kuşu (B) : Nisan/Mayıs ortası... Ağustos/Eylül ... ..
Phylloscopus collybita — Tiz sesli söğüt bülbülü (B) : 10.3./Nisan... Eylül/15.10 ... .. w?
Phylloscopus bonelli — Dağ söğüt bülbülü (B) : Mart ortası/Nisan... Ağustos/Eylül ... ..
Phylloscopus trochilus — Söğüt bülbülü (G) : Nisan/Mayıs başı... 20.8./Eylül (Ekim başı) ... ..
Phylloscopus sibilatrix — Orman söğüt bülbülü (G) : (20.3.) Nisan... 20.8./Eylül ... ..
Regulus regulus — Çalı kuşu (B) : (Şubat) Mart/Nisan... Eylül/Kasım w
Regulus ignicapillus — Sürmeli çalı kuşu (B) : (Mart)/Nisan... Eylül (Ekim?) ... ..
Muscicapa striata — Lekeli sinek yutan (B) : 10.4/20.5 ... Ağustos/Eylül ortası ... ..
Ficedula hypoleuca — Siyah sinek yutan (G) : 20.3./Nisan (Mayıs başı)... Ağustos/Eylül ... ..
Ficedula albicollis — Beyaz yakalı sinek yutan (G) : Nisan (Mayıs başı)... Ağustos/Eylül ... ..

- Ficedula semitorquata* — (Türkçe adı?) (mB) : Albicollis gibi ... ..
- Ficedula parva* — Cüce sinek yutan (G) : Nisan/15.5... Ağustos ortası/
10.10 ... ..
- Saxicola torquata* — Taş kuşu (B) : Mart/Nisan... Eylül/Ekim ... .. w
- Saxicola rubetra* — Çayır taş kuşu (B) : 20.3./Mayıs ortası... 20.8./Eylül...
Çok ender ... .. w
- Phoenicurus phoenicurus* — Bahçe kızıl kuyruğu (B) : 10.3./Nisan... Ağus-
tos ortası/Eylül (Ekim) ... ..
- Phoenicurus ochrurus* — Siyah sırtlı kızıl kuyruk (B) : Tercihan St. ... ..
- Luscinia megarhynchos* — Bülbül (Andelib) (B) : 20.3./Nisan... Ağustos
ortası/Eylül ... ..
- Luscinia luscinia* — Alaca göğüslü bülbül (G) : Nisan/Mayıs ortası...
Sonbahar ... ..
- Luscinia svecica* — Buğdaycıl (B) : Nisan/Mayıs başı... (Eylül) Ekim ...
- Erithacus rubecula* — Nar bülbül (B) : Mart/Nisan ortası... Eylül/Ekim w
- Irania gutturalis* — (Türkçe adı?) (B) : 10./20.3./Nisan... Sonbahar (Ey-
lül ... ..
- Oenanthe isabellina* — Toprak rengi kuyruk kakan (B) : Nisan ortası/
Mayıs başı... Eylül/Ekim ... ..
- Oenanthe oenanthe* — Kuyruk kakan (B) : Mart/Nisan... (Ağustos) Ey-
lül/Ekim ... ..
- Oenanthe hispanica* — Kara Kulaklı kuyruk kakan (B) : 7./15.4/Nisan
sonu... Ağustos ortası/Eylül. ... ..
- Cereotrichas (Erythropygia) galactodes* — Suriye pas rengi çalı bülbülü
(B) : 20.4./Mayıs ortası/Ağustos/Eylül ... ..
- Monticola saxatilis* — Kaya ardıç kuşu (B) : (Mart?) Nisan/Mayıs başı...
Eylül (Ekim) ... ..
- Monticola solitarius* — Mavi kaya ardıcı (B) : Normal olarak St. ... ..
- Turdus viscivorus* — Ökse otu ardıç kuşu (B) : Mart/Nisan... Ağustos/
Ekim (Kasım) ... .. w
- Turdus pilaris* — Ardıç kuşu (G) : Şubat/Mart... (Eylül) Ekim/Kasım w
- Turdus philomelos* — Güzel sesli ardıç kuşu (B) : Mart/Nisan... (Ağus-
tos) Eylül/Ekim ... .. w
- Turdus iliacus* — Pas rengi ardıç kuşu (G) : Mart/Nisan başı... Ekim/
Kasım ... .. w
- Turdus torquatus* — Kolyeli ardıç kuşu (B) : Mart/Nisan... Eylül/Kasım w
- Turdus merula* — Kara tavuk (B) : (Şubat) Mart/Nisan... Eylül/Kasım w
- Aegithalos caudatus* — Uzun kuyruklu baştankara (B) : Tercihen geçici
kuş ... .. w

- Remiz pendulinus* — Çulha kuşu (B) : Tercihen geçici kuş ... .. w
- Emberiza calandra* — Tarla «kiraz kuşu» (B) : Mart/Nisan... Ekim/Kasım ... .. w^p
- Emberiza citrinella* — Sarı «Kiraz kuşu» (G) : Şubat/Mart (Nisan)... Eylül/Kasım ... .. w
- Emberiza cirrus* — (Türkçe adı?) (B) : Mart sonu/Nisan... Eylül/Ekim w
- Emberiza cineracea* — Külrengi «kiraz kuşu» (B) : Mart sonu/Nisan... Sonbahar ... .. w
- Emberiza hortulana* — «Kiraz kuşu» (B) : (Mart sonu) Nisan... Ağustos/Eylül ... .. w
- Emberiza caesia* — (Türkçe adı?) (B) : Mart ortası/Nisan... Ağustos/Eylül ... .. w
- Emberiza cia* — Kaya «kiraz kuşu» (B) : (Şubat?) Mart... Eylül/Ekim... Kısmen St, ... w
- Emberiza schoeniclus* — Bataklık «Kiraz kuşu» (B) : Şubat/Mart (Nisan)... Ağustos/Ekim ... .. w
- Emberiza melanocephala* — Kara-başlı «kiraz kuşu» (B) : Nisan sonu/Mayıs başı... Ağustos/Eylül ... .. w
- Fringilla coelebs* — İspinoz (B) : Şubat/Nisan ortası... (Ağustos) Eylül/Kasım ... .. w
- Fringilla montifringilla* — Dağ ispinozu (G) : (Şubat) Mart (Nisan) ... Ekim ortası/Kasım ... .. w
- Serinus serinus* — Küçük iskete (B) : Mart/Nisan... Eylül/Kasım ... .. w
- Carduelis (Chloris) chloris* — Florya (B) : Mart/Nisan... Ağustos/Ekim... birçokları St, ... w
- Carduelis carduelis* — Saka kuşu (B) : Gezici ve kısmen göç kuşu C. Chloris gibi. ... .. w
- Carduelis spinus* — Kara başlı iskete (B) : C. carduelis gibi ... .. w
- Carduelis flammea* — (Türkçe adı?) (G) : Şubat/Mart... Ekim/Kasım tercihen ... .. w
- Carduelis cannabina* — Keten kuşu (B) : Mart/Nisan... Eylül/Kasım... Ekseriya C. Caduelis gibi ... .. w
- Carpodacus erythrinus* — Karmen renkli şakrak kuşu (B) : Mayıs... Ağustos/Eylül ... .. w
- Loxia curvirostra* — Çapraz gagalı (B) : Gayri muntazam davranışlı (yumurtlama ve göç bakımından) ... .. w
- Coccothraustes coccothraustes* — Koca baş (mB) : Mart/Nisan... Eylül/Kasım ... .. w

- Pyrrhula pyrrhula* — Şakrak kuşu (B) : (Şubat) Mart/Nisan... Ekim/Kasım ... w
- Petronia petronia* — Kayalık serçesi (B) : Gayrımuntazam gezici kuş ...
- Passer hispaniolensis* — Bataklik serçesi (B) : *P. petronia* gibi ... w
- Passer montanus* — Dağ serçesi (B) : Mart/Nisan... Ağustos/Ekim ... w?
- Sturnus (Pastor) roseus* — Pembe sığırcık (B) : Yumurtlama ve göç bakımından gayrımuntazam. ... w
- Sturnus vulgaris* — Sığırcık (B) : Mart/Nisan... Ağustos/Kasım ... w
- Oriolus oriolus* — Sarı asma (B) : 10.4/10.5... Ağustos ortası/20.9. ...
- Garrulus glandarius* — Ala karga (B) : Mart/Nisan... Eylül/Ekim tercihen gezici kuş ... w
- Corvus monedula* — Küçük karga (B) : Normal olarak St, arada sırada göçücü kuş ... w
- Corvus frugilegus* — Ekin kargası (B) : Mart/Nisan... Ekim/Kasım ... w
- Corvus cornix* — Külrenge karga (B) : St, ve az çok gezici kuş. ...

Son olarak yukarıdaki listede gösterilen göç zamanlarının takribi olduğunu yeniden belirtmek icap eder. Çünkü göç zamanlarını kesin olarak tesbit edebilmek için uzun seneler ve bir sene içinde de hemen hemen her mevsimde kuşları tetkik etmek icap eder. Türk biyologları, kuş ve tabiat severleri muntazam bir şekilde kuşları tetkik eder, her türü tanıır, onları gördükleri yerleri, tarihleri, göç istikametlerini, sayılarını ve kabil olduğu takdirde yaşlarını ve cinsiyetlerini tetkik ederlerse zamanla kuşların davranışı ve göç tarihleri hakkında esaslı bilgi sahibi olunur.